

Roma in Oost Europa;

Een kwantitatief onderzoek naar oorzaken voor het achterwege blijven van mobilisatie

Max Boon
3405753
Bachelorproject 2, Sociologie
26 juni 2009-06-26
Begeleider: Anca Minescu

INLEIDING

Dit onderzoek bouwt voort op mijn literatuurstudie en houdt zich bezig met de situatie van de Roma Oost-Europa. De eeuwen dat deze etnische groep aanwezig is in dit continent, zijn gekenmerkt door onderdrukking, wisselend in intensiteit en vorm maar vrijwel onophoudelijk. Tot halverwege de 17^e eeuw waren Roma praktisch slaven, de Nazi's vermoorden er ongeveer een half miljoen. Waar de joden hun eigen staat kregen na het aangedane leed, worden Roma nog steeds sterk gediscrimineerd op de arbeidsmarkt, in het onderwijs en leven onevenredig vaak in zeer armoedige omstandigheden. Zo nu en dan staan de voorsteden van Parijs in brand omdat de allochtone jeugd de uitzichtloze situatie niet meer pikt maar van de Roma horen we weinig. Geen volksoproer, geen demonstraties maar ook geen lobies die ons op hun lot attenderen. Hoe komt het dat de Roma zich niet lijken te verzetten, of in ieder geval niet effectief genoeg, gezien de discriminatie en marginalisatie van Roma nog altijd bijzonder groot is?

In de aan dit onderzoek voorafgaande literatuurstudie is gekeken in hoeverre, in het licht van de klassieke en de hulpbronnen mobilisatie theorie, de voorspelde kans op mobilisatie van Roma zou veranderen, als deze groep niet als homogeen beschouwd wordt maar gesplitst door 2 breukvlakken; een economische en een culturele. De hierna gepresenteerde kwantitatieve analyse bouwt hierop voort, door te testen in hoeverre het behoren tot de onder- of middenklasse (economische stratificatie) en het volgen van een bepaalde acculturatiestrategie (culturele stratificatie) van invloed is op de kans om te mobiliseren. Er wordt gekeken naar de directe effecten van klasse en acculturatie en naar de indirecte effecten lopend via economische omstandigheden, discriminatie en ongenoegen.

De hoofdvraag die in dit onderzoek gehanteerd wordt is:

H - Wat faciliteert of verlamt de mobilisatie van Roma's om betere omstandigheden voor de hele gemeenschap na te streven?

De volgende deelvragen dragen bij om de hoofdvraag te beantwoorden:

D1 - In hoeverre leiden de in de klassieke en *hulpbronnen mobilisatie* theorie genoemde factoren tot mobilisatie?

D2 – Op welke manier beïnvloedt de verdeling in klassen de kans op mobilisatie?

D3 – In hoeverre kan assimilatie als ‘coping strategy’ ingezet worden om de negatieve effecten van het Roma zijn tegen te gaan?

De Roma zijn met 10 tot 12 miljoen de grootste etnische minderheid in Europa (waarvan 5 miljoen in Oost Europa, Barany 2002). Onderzoek in opdracht van de EU in 2004 schets een beeld van wijdverbreide discriminatie en segregatie van de Roma¹, met als gevolg dat onder andere schoolprestaties ver achterblijven en werkloosheidspercentages van 80% niet ongewoon zijn (Cashman 2004, Xanthaki 2005). Europa oefent grote druk uit op de voormalig Oostblok landen om deze situatie tegen te gaan. Hiervoor is het van maatschappelijk belang om na te gaan wat er nu precies gebeurt binnen die gemeenschap.

De wetenschappelijke relevantie bestaat eruit dat er tot nu toe geen rekening werd gehouden met eventuele breukvlakken binnen de sociale groepen waarvan de mobilisatie(mogelijkheden) onderzocht wordt. Daarbij zal gekeken worden naar de effecten op individueel niveau. De hulpbronnen mobilisatie theorie speelt zich tot dus ver voornamelijk (en klassieke theorie gedeeltelijk) af op niveau van de sociale beweging of zelfs macro niveau.

¹ Zie het rapport: *The situation of Roma in an enlarged European Union*, Europese Commissie, werkgelegenheid en sociale zaken, Luxembourg, 2004.

THEORIE

GEBRUIKTE BEGRIPPEN

Mobilisatie is een voorstadium, het moment dat een groeiende groep mensen ontstaat, uit wie een sociale beweging ontspruit. De sociale beweging is 'een collectief dat handelt met enige continuïteit met als doel het bevorderen of het verhinderen van veranderingen in de maatschappij of groep waarvan het deel uit maakt.' (Turner & Killian 1972). Het ontstaan van volksoproer, protesten of rellen zijn ook vaak onderwerp van onderzoek naar mobilisatie, zeker in de straks te bespreken klassieke benadering. In deze studie wordt mobilisatie echter bekeken als voorstadium van een sociale beweging. Voor dit onderzoek worden twee dimensies van mobilisatie onderscheiden; bekendheid met non-gouvernementele organisaties (ngo's) gericht op Roma en contact met Roma uit andere groepen dan de eigen. Het eerste kan worden gezien als een vereist stukje kennis, als iemand niet van het bestaan van zulke organisaties weet, verkleint dit de kans dat diegene zich erbij aansluit of er zelf één opricht. Aan de andere kant kan gesteld worden, dat iemand wat verder dan de directe omgeving moet kijken om tot een oplossing te komen die de Roma gemeenschap in haar geheel dient. Er zal samen gewerkt moeten worden. Iemand die contacten onderhoudt met Roma uit een andere groep voldoet eerder aan deze tweede vereiste. Daarnaast onderscheiden de dimensies zich doordat de tweede daadwerkelijk gedrag behelst en de eerste slechts kennis.

Acculturatie verwijst naar de manier waarop een minderheid zich verhoudt tot de meerderheid. Doorgaans verwijst het naar de manier waarop nieuwkomers zich mengen in hun nieuwe omgeving. Omdat de Roma al eeuwen geleden in Europa zijn aangekomen is het af te vragen of ze nog als nieuwkomers beschouwd kunnen worden maar los daarvan kan het verhelderend via het concept acculturatie te kijken hoe ze zich tot de meerderheid verhouden. Berry (1974) onderscheid vier acculturatiestrategieën, die zich van elkaar onderscheiden op twee dimensies; het loslaten van de oorspronkelijke cultuur en het contact met de ontvangende samenleving. Roma die volledig vasthouden aan hun oorspronkelijke cultuur en geen contact zoeken met leden van de meerderheid zijn gesegegreerd; ze staan los van de ontvangende maatschappij. Roma die hun eigen cultuur achter zich gelaten hebben en contact hebben met de meerderheid zijn geassimileerd, ze zijn opgegaan in de ontvangende samenleving. Het is mogelijk dat er zowel vastgehouden wordt aan de eigen cultuur als ook contact gezocht wordt met de meerderheid, dan is er sprake van intergratie. Als de eigen cultuur verworpen wordt en er geen contact is met de meerderheid is diegene

gemarginaliseerd. Het bovenstaande is weergegeven in de volgende figuur omtrent acculturatiestrategieën.

Figuur 1: acculturatiestrategieën van de minderheid

		<i>Dimensie 1: behoud eigen cultuur</i>	
		Ja	nee
<i>Dimensie 2: contact met meerderheidsgroep</i>	Ja	Integratie	Assimilatie
	nee	Segregatie	marginalisatie

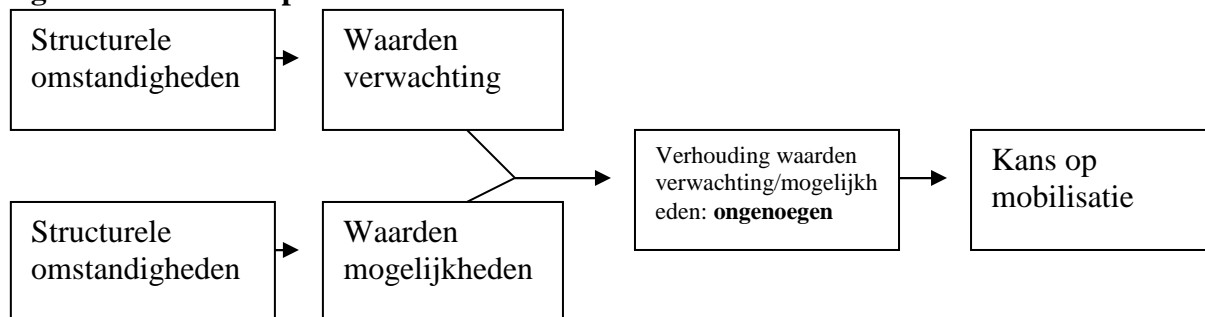
KLASSIEKE BENADERING

De meest invloedrijke sociologen van de klassieke (ook wel relatieve deprivatie) benadering zijn Gurr (1970), Turner en Killian (1972) en Smelser (1963). Hoewel er zeker verschillen zijn in de benaderingen, delen ze de veronderstelling dat ongenoegen en een algemeen aanvaarde visie hoe dit ongenoegen te reduceren, belangrijke voorwaarden zijn in het proces van mobilisatie. De klassieke benadering ziet frustratie als drijfveer voor sociale bewegingen. Het is eerder een sociaal psychologische dan sociologische benadering. Het verklaart de individuele deelname aan een sociale beweging op basis ongenoegen, de psychologische kern van de theorie. Het succes van een sociale beweging hangt af van hoeveel mensen bereid zijn energie te steken in die beweging en dat hangt weer af van het ongenoegen dat een bepaalde groep ervaart.

Hoewel structurele omstandigheden een heel andere rol innemen dan in de hierna genoemde hulpbronnen mobilisatie theorie, worden ze zeker niet als irrelevant beschouwd. Volgens de relatieve deprivatie benadering gaan ze vooraf aan ongenoegen, en leiden via deze indirecte weg tot mobilisatie. De rol die de structurele omstandigheden innemen, maken dat ondanks het sterke psychologische aspect, de theorie zeker ook sociologisch is. Het ongenoegen komt voort uit de ervaren *relatieve deprivatie*, welke Gurr (1970) definieert als ‘de waargenomen discrepantie tussen de waarden verwachtingen en de waarden mogelijkheden’, waarbij de *waarden verwachtingen* gezien moeten worden als de wenselijke condities waar men recht op denkt te hebben en de *waarden mogelijkheden* de condities die

haalbaar beschouwd worden. Dit laatste wordt in grote mate bepaald door de samenleving, de structurele omstandigheden waarin men zich begeeft. Niet alles is voor iedereen weggelegd en sommigen zullen de ‘maatschappelijke wind’ mee hebben en daardoor eerder kans zien de voor hen wenselijke condities te realiseren. Anderen zullen wellicht ervaren dat ze muurvast zitten in omstandigheden die ze als onwenselijk beschouwen en het valt niet lastig in te beelden, dat dit een gevoel van ongenoegen met zich mee brengt. Maatschappelijke condities kunnen zowel de waarden verwachting als de waarden mogelijkheden beïnvloeden. Beleid of economische verandering kunnen voor sommige groepen gunstig uitpakken en hiermee de waarden mogelijkheden voor hen doen toenemen. Een toenemende mate van repressie en discriminatie kan deze mogelijkheden doen afnemen. Emancipatorische krachten kunnen aanzetten tot het verhogen van de waarden verwachtingen. Als de omstandigheden wel de verwachtingen maar niet de mogelijkheden doen toenemen, groeit de discrepantie tussen die twee, de relatieve deprivatie, en daarmee het ongenoegen. Het bovenstaande is beknopt weergegeven in de figuur 2.

figuur 2: relative deprivatie

In mijn literatuurstudie is gekeken naar het effect van a) ongenoegen en b) gedeelde ideologie over de bron van oplossingen op de te verwachten mobilisatie. In dit kwantitatieve onderzoek wordt gekeken naar drie maten die ongenoegen weergeven; gepercipieerde discriminatie ten opzichte van Roma kinderen in het onderwijs, eigen ervaringen binnen het huishouden met betrekking tot discriminatie op de arbeidsmarkt en algemeen ongenoegen. Dit laatste is gebaseerd op mogelijke bedreigingen voor het huishouden van de respondent. De verwachting is dat deze vormen van ongenoegen zullen leiden tot een grotere kans op mobilisatie, leidend tot de volgende hypothese: *H3-het ervaren van a) discriminatie en b) ongenoegen gaat samen met een grotere kans op mobilisatie.*

Tegen de hierboven omschreven klassieke theorie kan ingebracht worden dat: 1) het niet per definitie de meest achter gestelde groepen zijn die sociale bewegingen starten of steunen, 2) de doelen van de beweging niet altijd gerelateerd zijn aan de bronnen van ongenoegen, 3) de emotie opgeroepen door onvrede zelden even belangrijk is als de effectiviteit van de organisatie om de beweging gaande te houden, 4) de opkomst en neergang van sociale bewegingen doorgaans meer afhankelijk zijn van gevormde coalities met groepen die al macht hebben, dan met toe- of afname van ongenoegen (Turner en Killian, 1972)

De massale opkomst van sociale bewegingen in de jaren zestig van de vorige eeuw deed de eerder genoemde veronderstellingen wankelen. Er was een sterke opkomst van sociale bewegingen die niet verklaard kon worden door het toegenomen ongenoegen in die groepen, als wel door de vermogen om hulpbronnen te mobiliseren en uit te buiten. De eind jaren zestig, begin zeventig opkomende hulpbronnen mobilisatie theorie legt hiermee de nadruk op de structurele omstandigheden in plaats van het ervaren ongenoegen. Waar de klassieke benadering een sterke psychologische component heeft, wortelt de hulpbronnen mobilisatie theorie in de economie; actoren worden gezien als rationeel en doelgeoriënteerd. Waar volgens de klassiek benadering de acties van de beweging rechtstreeks gericht zijn op het bestrijden van de bron van ongenoegen (o.a. door middel van stakingen, demonstraties of rellen) zijn bewegingen volgens deze recentere benadering bezig met het zorg dragen voor een stabiele stroom van hulpbronnen (Oberschall 1973, Tilly 1978, McCrthy en Zald 1977, Jenkins 1983). Dit doormiddel van het aantrekken van geld en aanhangers, het zoeken van steun bij externe partijen, zeggenschap afdwingen binnen de bestaande machtsstructuur en het creëren van een functionerende organisatiestructuur.

'We are willing to assume that there is always enough discontent in any society to supply grass-roots support for a movement if the movement is effectively organized and has at its disposal the power and resources of some established elite group' (Turner en Killian, 1972). Hieruit komt zowel het belang van hulpbronnen, als de vermeende irrelevantie van de mate van ongenoegen naar voren. Niet zozeer dat onvrede geen drijfveer is, maar wel dat er in principe in elke maatschappij genoeg van aanwezig is om sociale bewegingen te doen ontstaan, maar dat het daadwerkelijke slagen hiervan afhankelijk is van het aantal voor de beweging beschikbare hulpbronnen. Sterker nog, volgens Killian en Turner kan langdurige frustratie door hopeloosheid en een preoccupatie met het directe moment een obstakel vormen voor het ontstaan van sociale bewegingen. In mijn voorgaande literatuuronderzoek is gekeken naar het effect van factoren als a) het geïsoleerd zijn van een groep b) de repressie van de overheid en c) de organisatiegraad van een groep, op de te verwachten mobilisatie. In dit

empirische onderzoek zal, in lijn met de hulpbronnen mobilisatie theorie, gekeken worden of *H6 - Het bezitten van meer hulpbronnen (geld, opleiding) gaat samen met een grotere kans op mobilisatie.*

EFFECT VAN GELAAGDHEID IN DE ROMA GEMEENSCHAP

De kern van de literatuur studie was, om na te gaan hoe een eventuele gelaagdheid van de Roma gemeenschap de kansen op mobilisatie zou veranderen. De klassieke en hulpbronnen mobilisatie theorie behandelen de te onderzoeken groepen als één geheel en het is nog maar de vraag of dit reëel is en welke mogelijke gevolgen interne stratificatie hebben op de kans op mobilisatie. De uitkomst was dat economische en culturele breukvlakken binnen de Romagemeenschap de kans op mobilisatie zeer negatief beïnvloedt, gezien via de mechanismen van beide theorie (ongenoegen, gedeelde ideologie, organisatiegraad etc).

Ervan uitgaande dat een middenklasse meer hulpbronnen² tot haar beschikking heeft, zou een succesvolle Roma-beweging het in grotere mate van deze klasse moeten hebben dan van de onderklasse. Maar als het nu juist deze klasse is die het af laat weten?

In de besproken landen gaan de Roma gebukt onder hun etniciteit in die zin dat ze in grote mate gediscrimineerd worden op verschillende terrein zoals de arbeidsmarkt en het educatiesysteem (Cashman 2004, Xanthaki 2005). Hun Roma-identiteit heeft voor hen sterke negatieve gevolgen. Assimilatie en hiermee het afstand nemen van die Roma-identiteit zou als strategie gebruikt kunnen worden om onder deze gevolgen uit te komen. De onderklasse is zo slecht af en afgesneden van de meerderheidssamenleving, dat het valt te betwijfelen of er voor hen nog wat valt te winnen. Daarbij werpt het buiten de meerderheidssamenleving nog een probleem op; het verwerpen van de oorspronkelijke cultuur en identiteit houdt dan grotendeel marginalisatie in. Terwijl het behoren tot de Roma gemeenschap als vangnet kan dienen voor al te slechte tijden. De economisch geïntegreerde klasse kan echter meer winnen met assimilatie. Omdat hun arbeidsmarkt gemengd is met de reguliere maatschappij, worden daar de effecten van discriminatie sterk zichtbaar. Assimilatie zou ingezet kunnen worden om die tegen te gaan. Voor de economisch geïntegreerde middenklasse valt te verwachten dat zij in grotere mate zullen assimileren dan de onderklasse. Dit leidt tot de volgende hypothese *H1- Het behoren tot de middenklasse vergroot de kans op geassimileerd zijn ten opzichte van de onderklasse.*

² Hierbij valt te denken betere institutionele vaardigheden, door de economische intergratie betere bekendheid met het maatschappelijke systeem maar ook simpelweg meer geld om in projecten te steken.

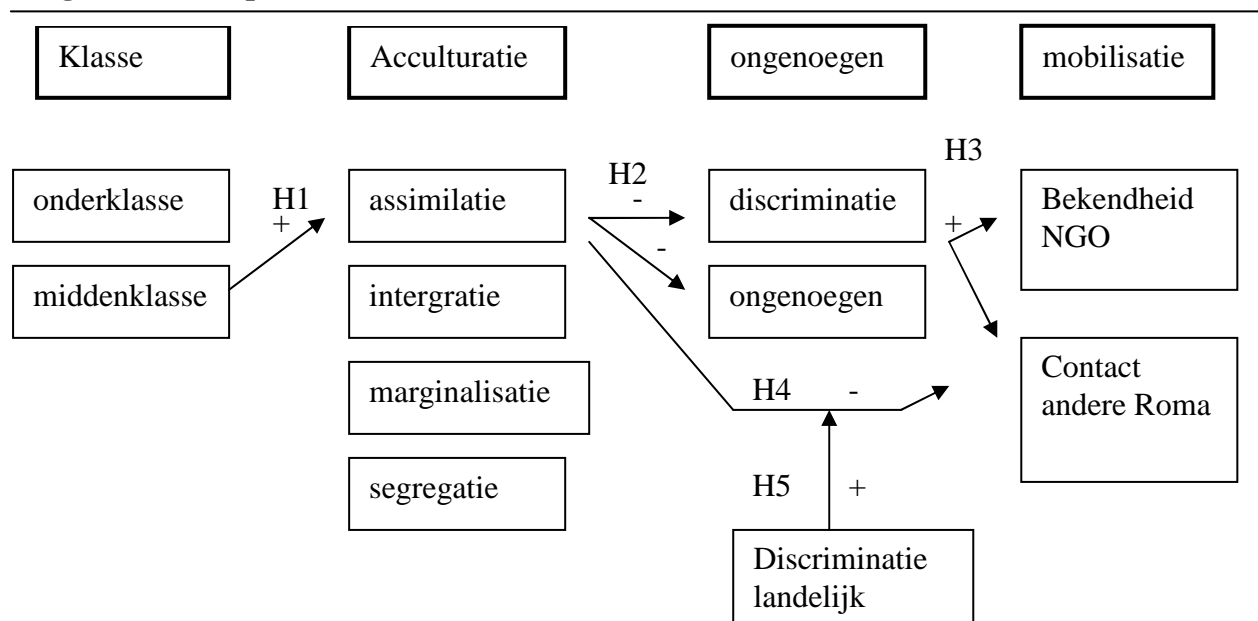
Als deze redenatie juist is, dan zou dit terug moeten komen in de mate van discriminatie en ongenoegen die geassimileerden ervaren; deze zouden lager moeten zijn dan die van de geïntegreerden. Deze verwachtingen leiden tot de volgende hypothese: *H2- geassimileerden ervaren minder a) discriminatie en b) ongenoegen dan geïntegreerden.*

Dit is het indirecte effect van assimilatie op mobilisatie, doordat assimilatie het ervaren ongenoegen (wat leidt tot mobilisatie) verlaagt, zal het ook de kans op mobilisatie verkleinen. Hiernaast wordt de verwachting getest, of er ook sprake is van een direct effect van assimilatie op mobilisatie. Als sommigen afscheid nemen van hun Roma-identiteit om negatieve gevolgen van de etnische associatie tegen te gaan, hoe waarschijnlijk is het dan dat ze zich wel inzetten voor de Romagemeenschap? Hiermee wordt het risico gelopen alsnog met Roma geassocieerd te worden. Hieruit volgt de verwachting dat; *H4 - assimilatie gaat samen met een kleinere kans op mobilisatie.*

Als de etnische discriminatie de drijvende kracht is achter dit mechanisme dan valt te verwachten dat *H5 - In landen waar de discriminatie tegen Roma hoog is, gaat assimilatie in grotere mate de mobilisatie tegen, dan in landen waar de discriminatie laag is.*

De hierboven genoemde verwachtingen, op die omtrent hulpbronnen na, zijn weergegeven in het onderstaande conceptuele model.

Figuur 3: conceptueel schema

RESULTATEN EERDER ONDERZOEK

KLASSIEKE BENADERING

Bowen et al (1968) analyseerden gegevens van een in 1967 gehouden enquête in de arme wijken van Cleveland. Ze keken in hoeverre de protestfactor van de respondenten (het goedkeuren en als nuttig beschouwen van een aantal vormen van protest) te verklaren viel, door te kijken naar de discrepantie tussen de wat men aangeeft als de ideale omstandigheden om in te leven en waar men zich nu bevindt en waar men denkt zich over vijf jaar te bevinden. Hier kwam naar voren dat hoe groter de discrepantie, hoe hoger de score op de protestfactor. Dit ondersteunt *H3 – ervaren ongenoegen hangt samen met een grotere kans op mobilisatie..*

Onderzoek van Snyder en Tilly (1972) wijst een andere richting op, al moet gezegd dat ongenoegen op heel andere manier geoperationaliseerd is. Ze keken over een periode van 130 jaar naar het verband tussen collectief geweld en het voorafgaan van een drietal indicatoren voor bronnen van economisch ongenoegen (voedselprijs, goederenprijs, industriële productie). Ze vonden echter geen significante samenhang tussen welke van de indicatoren dan ook en collectief geweld. Dit wijst erop dat de veronderstelling van *H3* onjuist is. Een kanttekening die hierbij geplaatst moet worden, is dat a) de mogelijke bron van ongenoegen (de drie eerder genoemde indicatoren) slechts van economische aard zijn en b) veel onpersoonlijker is dan de ‘ideale leefomstandigheden meting’ van Bowen et al. Dit roept vraagtekens op bij de validiteit van deze meting.

HULPBRONNEN MOBILISATIE THEORIE

De hulpbronnen mobilisatie theorie is vooral getest op meso en macro niveau; in welke mate zijn sociale bewegingen als organisatie in staat hulpbronnen te mobiliseren en te beheersen, en welke omgevingsfactoren maken dat sociale bewegingen bloeien of juist mislukken. Mobilisatie als individuele eigenschap, mogelijk gemaakt door hulpbronnen op microniveau, is naar mijn weten niet eerder empirisch onderzocht. In mijn literatuuronderzoek heb ik van een aantal kernhypothesen van deze theorie op een rij gezet wat de eerdere onderzoeksbevindingen waren. Hoewel de uitkomsten wisselend bleken, waren de meeste onderzoekers het eens over het belang externe factoren en het vermogen stromen hulpbronnen te verwerven en reguleren.

Voor beide theorieën valt iets te zeggen en het is niet onwaarschijnlijk dat hun mechanismen naast elkaar van kracht zijn. Kerbo (1982) concludeert dat als er bepaalde structurele

kenmerken aanwezig zijn, er plaats is voor beide theorieën. Dit idee ligt ook in de kern van het mechanisme van dit onderzoek.

ONDERZOEKSDESIGN EERDER ONDERZOEK

Bowen et al maken gebruik van een opinie enquête, die gehouden is onder 500 inwoners van 9 achterstandswijken in Cleveland op basis van blok quota. Het onderzoek zelf is typisch kwantitatief van aard en crossectioneel. Het heeft de door factoranalyse verkregen protestfactor (als indicator voor 'mobilisatie bereidheid') als afhankelijke variabele, de onafhankelijke variabelen zijn; de aangegeven positie op de ideale leefomstandigheden ladder, nu en over vijf jaar en de verhoudingen tussen de eerste en tweede positionering. De analyses zijn gedaan door middel van kruistabellen. Hier werd gekeken naar predictoren en mobilisatie op individueel niveau

Het longitudinale onderzoek van Snyder en Tilly is eveneens kwantitatief en bevat gegevens over de periode 1832 -1957 in Frankrijk. Doormiddel van het analyseren van kranten uit die tijd zijn er schattingen gemaakt van het jaarlijkse aantal volksoproeren waar tenminste 50 personen aan deelnamen, en het totale aantal deelnemers aan zulke gebeurtenissen per jaar. Daarnaast is gekeken naar drie economische indicatoren voor ongenoegen, te weten een index van; voedselprijs, goederenprijs en industriële productie. Correlaties en multiple regressies zijn gebruikt voor de analyses. Mobilisatie werd onderzocht op groepsniveau, de voorspellers op landelijk niveau.

Quarantelli en Hundley hanteren een kwalitatieve aanpak voor het onderzoeken van een studentenopstand die in 1964 plaatsvond in een niet nader genoemde grote stad in Amerika. Er zijn 884 vragenlijsten met 12 opeen vragen afgenomen onder studenten die betrokken waren bij de opstand, er is echter niet gerandomiseerd. Daarnaast hebben de auteurs de demonstratie waargenomen van het begin tot het einde, notities zijn uitgewerkt tot narratieve verslagen. Ook zijn er vraaggesprekken afgenomen onder participanten met een leidende rol. Het wordt niet duidelijk welke methoden van analyse er gebruikt zijn. De voorspellers (onder andere overeenstemming wat betreft ideologie ten aanzien van de bron van het ongenoegen) worden op groepsniveau bekeken, evenals de uitkomst (het verloop van het protest). Ook Stallings onderzoek is kwalitatief maar maakt slechts gebruik van één methode, de focusgroep. Deze bestaat uit leden van een destijds opkomende groepen binnen

de milieubeweging. Ook deze keer zijn de respondenten niet op toevalsbasis uitgekozen. In dit geval worden de voorspellers en de mobilisatie op individueel niveau bekeken.

DATA & OPERATIONALISATIE

DATA

De analyses in dit onderzoek zijn gedaan op één dataset, deze is afkomstig van het United Nations Development Program. Het bevat gegevens van 5034 respondenten uit vijf Oost-Europese landen; Bulgarije, Hongarije, Slowakije, Tsjechië en Roemenië, onder te verdelen in drie categorieën; macro-economische kenmerken op landsniveau, landelijk/regionale statistieken omtrent beleid en projecten gericht op Roma, en de resultaten van het gestandaardiseerde interview (100 vragen op niveau van individu en huishouden). Van elk van de vijf landen zijn ongeveer 1000 respondenten opgenomen in de dataset, waarmee het redelijk representatief claimt te zijn voor de Roma gemeenschap in elk land. De respondenten zijn allen Roma, ouder dan 18 en *face to face* geïnterviewd in hun eigen residentie in 2001/2002. Er is gebruik gemaakt van een quotum (op basis van regio) steekproef op toevalsbasis, die is getrokken aan de hand van de toen meest recente volkstelling. Tabel 3 geeft een overzicht van de kenmerken van de respondenten per land.

OPERATIONALISERING

AFHANKELIJKE VARIABELEN

Mobilisatie is opgesplitst in twee dimensies, bekendheid met non-overheidsinstellingen ter verbetering van de positie van de Roma en het contact met Roma uit andere groepen dan de eigen. De dimensies zijn terug te vinden in twee dummies.

Contact met Roma uit andere groepen dan de eigen is gemeten aan de hand van de volgende vraag; ‘onderhoudt u enige contacten met leden van een andere Roma groep?’, waarna voor diverse vormen van contact aangegeven kon worden of die voorkwamen (gemengd huwelijk*, gezamenlijk bedrijf*, terloopse contacten van het wonen in dezelfde

wijk, elkaar helpen met betrekking tot de politie*, samen sporten of andere vrijetijdsbesteding*, onze kinderen spelen samen, samen een biertje drinken*, uitnodigen voor huwelijken of dergelijke). Als op één of meer van de gemarkeerde vormen bevestigend geantwoord werd, scoorde de respondent een '1' op de contact dummy, anders een '0'. Hiervoor is gekozen omdat dit bewust aangegane relaties zijn. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld toevallig contact in de buurt of het uitnodigen voor huwelijken, waarbij dit laatste voort zou kunnen komen uit sociale druk in plaats van eigen keuze.

Bekendheid met niet gouvernementele organisaties gericht op Roma is gemeten aan de hand van de volgende vraag; 'Bent u bekend met organisaties gericht op het steunen van Roma?' Indien dit bevestigend werd beantwoord is, er doorgevraagd naar de aard van de organisatie die bekend was, waarbij vijf alternatieven voorgelegd werden. Als de respondent aangaf dat het een 'lokale Roma NGO', een 'informele Roma groep' of een 'lokale non-Roma NGO' betrof, leverde dit de score '1' op de dummy op. Als alleen 'overheidsinstelling', 'buitenlandse donor' of geen enkele optie werden genoemd dan scoorde de respondent '0' op deze dummy.

ONAFHANKELIJKE VARIABELEN

Acculturatie strategie. Welke van de vier door Berry geïntroduceerde acculturatiestrategieën iemand hanteert, wordt bepaald door twee dimensies; vasthouden aan eigen cultuur en contact met de meerderheidsgroep. Het eerste is gemeten aan de hand van het thuis wel of geen Romani spreken ('gebruikt u Roma taal thuis?'), het tweede door te kijken naar het type relaties (of het ontbreken daarvan) met leden van de meerderheidsgroep. Wederom werd voor verschillende types contact (dezelfde als genoemd bij 'contact met Roma uit andere groepen') aangegeven of hier sprake van was bij de respondent. Hier gold weer hetzelfde criterium als voor contacten met Roma uit andere groepen, het moet bewust contact zijn. Deze keer is het uitnodigen voor familiale aangelegenheden wel meegenomen, omdat het minder voor de hand ligt dat er sociale druk bij Roma's ligt om niet-Roma uit te nodigen voor familiale aangelegenheden. Als de respondent één van deze contact vormen aangeeft levert dit de score '1' op, anders een '0'. Voor 85 respondenten kon geen acculturatiestrategie worden bepaald en zijn uit de analyses gelaten.

Relatieve discrepantie in uitgaven van het huishouden. De data bevatten geen gegevens over het inkomen van de respondenten maar wel over de totale uitgaven van het huishouden van de respondent van de afgelopen maand. De relatieve discrepantie in uitgaven

van het huishouden maat geeft weer, in hoeverre de uitgaven van het huishouden van de respondent afwijken van het gemiddelde onder andere Roma. Omdat er grote verschillen zijn per land, zie tabel 3, wordt voor elke respondent de afwijking gemeten ten opzichte van het eigen land. Zo kan worden bekeken of iemand in de context waarin hij/zij leeft, veel of weinig besteedt. Hiervoor is eerst voor de vijf landen berekend wat de gemiddelde uitgaven van de afgelopen maand waren, vervolgens is per respondent gekeken hoeveel procent de respondent hiervan afwijkt. Wederom zijn de grote verschillen per land de reden dat er voor procentuele in plaats van absolute afwijking is gekozen. In een land met een gemiddelde van 400 euro per maand is 50 euro onder het gemiddelde, van een andere betekenis dan in een land waar de gemiddelde uitgaven 100 euro per maand bedragen. 592 respondenten hebben geen score op deze variabele en zijn niet meegenomen in de analyses.

Klasse Voor de analyses zijn de Roma onderverdeeld in twee klassen; een onder- en middenklasse, waarbij de aanwezigheid van een aantal zaken in het huishouden (Radio, klok, koelkast, oven, tv, auto, cd-speler, satelliet ontvanger, mobiele telefoon, wasmachine, stromend water, toilet in huis, toilet in de tuin, riolaansluiting, bed voor ieder lid v.h. huishouden, meubilair in woonkamer, badkamer in huis, legale elektriciteitsaansluiting, boeken) als onderscheidingscriterium dient. De interviewer heeft de respondent op basis van aanwezige goederen/voorzieningen ingedeeld in een lage, midden, en hoge categorie. Er is voor deze onderverdeling gekozen omdat dit voor mensen van het platteland en de stad dezelfde betekenis heeft. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld het aantal kamers van de woning, het valt voor te stellen door schaarste in ruimte, stadswoningen per definitie kleiner. De uiteindelijke variabele is de dummy middenklasse waarbij respondenten die in de hoogste categorie vallen een '1' scoren respondenten uit de andere twee categorieën een '0'. Er waren geen respondenten zonder score op de originele variabele en ook niet op de nieuwe dummy. Uit tabel 2, waarin een profiel van de respondenten geschetst wordt, valt op te maken dat de middenklasse zowel meer uit te geven heeft, als hoger opgeleid is dan de onderklasse wat deze manier van klasse verdeling lijkt te rechtvaardigen

Opleiding. De respondenten is gevraagd naar hun opleiding, waarbij vier antwoordcategorieën mogelijk waren; 1) geen/onafgemaakt lager onderwijs, 2) lager onderwijs, 3) onafgemaakt middelbaar onderwijs en 4) middelbaar onderwijs en hoger. Hieruit is de dummy opleiding gemaakt, waarbij respondenten met de eerste twee scores een '0' scoren en respondenten met de 2 hoge scores een '1'. De 32 respondenten zonder antwoord zijn uit de analyses gelaten

Stad. De dummy 'stad' is gebaseerd op de waarneming van de interviewer, die de inschatting heeft gemaakt of de woonplaats een dorp of een stad betrof. Respondenten uit een stad scoren een '1', respondenten uit een dorp '0'. De 71 respondenten zonder score zijn uit de analyses gelaten.

Ervaren discriminatie ten aanzien van kinderen. De respondenten is gevraagd naar wat 'de drie verdedigbare redenen zijn voor een jongen van dat huishouden om niet naar school te gaan?'. Vervolgens werden 15 alternatieven (heeft geen fatsoenlijke kleren, hij moet helpen met het opvoeden van de jongere kinderen, hij heeft al geleerd wat nodig is om in dit leven vooruit te komen, de leraren behandelen hem slecht op school, wat noodzakelijk is leert hij thuis, de school is te ver weg, ook al gaat hij naar school hij zal toch werkeloos worden, hij is getrouwd, hij wil niet naar school, hij kent de officiële taal niet goed, hij wordt slecht behandeld door de andere niet-Roma kinderen, zijn vrouw heeft kinderen gekregen, kinderen leren geen echt belangrijke zaken op school, ik weerhoud mijn kinderen onder geen enkele voorwaarden om naar school te gaan, ik heb mijn eigen redenen) voorgelegd, waarbij de respondent per optie aangaf, of die wel of niet tot die drie redenen behoorden. Indien één van de volgende redenen genoemd werd, leverde dit een '1' op op de dummy; 'De leraren behandelen hem slecht op school', 'Ook al gaat hij naar school, hij zal toch werkeloos worden' of 'Hij wordt slecht behandeld door andere niet-Roma kinderen'. Werd geen van deze drie redenen genoemd dan scoort de respondent '0'. Hoewel alleen de laatste expliciet verwijst naar discriminerend gedrag, meen ik dat de andere twee dit impliciet doen. Er kan vanuit gegaan worden dat de meeste leraren tot de meerderheids groep horen, a) omdat Roma oververtegenwoordigd zijn in werkloosheid en de 'lagere' baantjes en b) al is de verdeling onder de leraren etnisch representatief dan nog zijn er gemiddeld minstens tien keer meer niet-Roma leraren vanwege de landelijke verhoudingen Roma versus niet-Roma. En wat betreft het argument dat hij toch geen baan kan krijgen; een groot gedeelte van de werkloosheid onder de Roma is het gevolg van discriminatie (Cashman 2004, Xanthaki 2005). Alle respondenten hebben antwoord gegeven op de oorspronkelijke vraag en hebben dan ook een geldige score op de nieuwe dummy.

Ervaren discriminatie met betrekking tot de arbeidsmarkt. De respondenten is gevraagd welke problemen een bedreiging vormen voor het huishouden, waarbij voor tien alternatieven ((economische) armoede, discriminatie tot de arbeidsmarkt, criminaliteit, gebrek aan opleidingsmogelijkheden, zwakke familiebanden, gebrek aan respect voor ouderen, problemen met betrekking tot de ongereguleerde manier van wonen, beperking van bewegingsvrijheid, beperking van de toegang tot sociale zekerheden) aangegeven kon worden

of deze 1) geen, 2) wel maar geen serieuze of 3) een serieuze bedreiging voor het huishouden vormt. Respondenten die aangaven dat discriminatie in toegang tot de arbeidsmarkt een serieuze bedreiging voor het huishouden vormt scoren '1' op de dummy 'ervaren discriminatie ten aanzien van de arbeidsmarkt', de andere twee antwoordalternatieven leveren '0' op. Van 52 respondenten ontbrak een antwoord in de dataset, deze zijn niet meegenomen in de analyses.

Ongenoegen. Ongenoegen is gemeten aan de hand van dezelfde tien alternatieven als hierboven bij ervaren discriminatie ten aanzien van de arbeidsmarkt genoemd. In de dataset is in de originele variabelen aan 'geen bedreiging' de waarde '0' gekoppeld, 'wel maar geen serieuze bedreiging' leverde de waarde '0,5' op en 'serieuze bedreiging' '1'. Hiervan is voor elke respondent het gemiddelde over de tien variabelen berekend, dit is de maat voor ongenoegen. Door het gemiddelde te nemen en niet het totaal, kunnen ook respondenten meegenomen worden waarvan de waarden op sommige alternatieven ontbreken. De Chronbach's alpha over deze 10 items is 0.829 wat betekent dat de schaal betrouwbaar is.

ANALYSES & RESULTATEN

Om na te gaan of leden van de middenklasse vaker geassimileerd zijn dan Roma uit de onderklasse, kan gekeken worden naar de onderstaande kruistabel waarin de acculturatiestrategieën afgezet zijn tegen klasse. Hieruit blijkt dat het geassimileerde gedeelte van de middenklasse, ongeveer twee keer groter is dan dat van de onderklasse, respectievelijk 44,4% en 22,6%. Dit ondersteunt *H1- Het behoren tot de middenklasse vergroot de kans op geassimileerd zijn ten opzichte van de onderklasse.*

Kruistabel 1: klasse en acculturatiestrategie

		Acculturatie strategie				Totaal
		assimilated	integrated	marginalized	segregated	
klasse	Lage klasse	766 22,3%	969 28,2%	578 16,8%	1118 32,6%	3431 100,0%
	Midden klasse	686 44,4%	422 27,3%	225 14,6%	212 13,7%	1545 100,0%
Totaal		1452 29,2%	1391 28,0%	803 16,1%	1330 26,7%	4976 100,0%

De tabel 2 schetst een profiel van de respondenten en laat uitgesplitst per klasse zien hoe Roma uit verschillende acculturatiestrategieën scoren op diverse afhankelijke en onafhankelijke variabelen.

Tabel 2: profiel respondentent

Heeft contact met meerderheid Spreekt Romani thuis	Lage klasse				middenklasse			
	50,5%				71,7%			
	60.8%				41%			
	Geassimileerd (N=776)	Geïntegreerd (N=969)	Gemarginaliseerd (N=578)	Gesegregeerd (N=1118)	Geassimileerd (N=686)	Geïntegreerd (N=422)	Gemarginaliseerd (N=225)	Gesegregeerd (N=212)
H.h.-uitgaven	-5.79 ^c (62.52)	-8.52 ^{bc} (68.84)	-25.15 ^a (47.60)	-20.67 ^{ab} (70.57)	34.68 ^e (97.60)	53.09 ^f (141.25)	17.85 ^d (69.98)	13.35 ^d (67.62)
educatie	.31 ^b (.46)	.22 ^a (.42)	.19 ^a (.39)	.18 (.38) ^a	.61 ^d (.49)	.49 ^c (.50)	.38 ^b (.49)	.36 ^b (.48)
stad	.54 ^{bc} (.50)	.49 ^{ab} (.50)	.43 ^a (.50)	.49 ^{ab} (.50)	.69 ^e (.46)	.67 ^{de} (.47)	.66 ^{de} (.48)	.59 ^{cd} (.49)
Discriminatie kind	.16 ^{bc} (.37)	.28 ^d (.45)	.19 ^c (.39)	.25 ^d (.44)	.10 ^{ab} (.30)	.22 ^{cd} (.41)	.07 ^a (.26)	.17 ^c (.38)
Discriminatie werk	.49 ^{cd} (.50)	.55 ^d (.50)	.52 ^{cd} (.50)	.53 ^d (.50)	.29 ^a (.45)	.40 ^b (.49)	.44 ^{bc} (.50)	.36 ^{ab} (.48)
Ongenoegen	.47 ^d (.24)	.54 ^e (.23)	.47 ^d (.22)	.51 ^e (.21)	.27 ^a (.19)	.37 ^{bc} (.23)	.36 ^b (.21)	.40 ^c (.22)
Bekendheid nongov organisaties	.10 ^{ab} (.30)	.08 ^a (.28)	.06 ^a (.24)	.05 ^a (.23)	.21 ^c (.41)	.15 ^b (.36)	.10 ^{ab} (.30)	.06 ^a (.24)
Contact andere Roma	.17 ^{cd} (.38)	.36 ^e (.48)	.10 ^{ab} (.30)	.20 ^d (.40)	.12 ^{bc} (.33)	.23 ^d (.42)	.04 ^a (.20)	.09 ^{ab} (.29)

abcde f Waller-Duncan test

Tabel 3: Landenvergelijkende tabel

	Bulgarije		Tsjechië		Roemenië		Slowakije		Hongarije	
	Gem.	Std. Afw.	Gem.	Std. Afw.	Gem.	Std. Afw.	Gem.	Std. Afw.	Gem.	Std. Afw.
Geen contact met meerderheid	59.8%		63.8%		56.5%		65.2%		71.9%	
Spreekt thuis Romani	71.8%		47.1%		62.5%		58.8%		29.9%	
Onderklasse	88.4%		47.1%		90.1%		60.3%		59.2%	
Hh uitgaven (in euro per maand)*	83.40	76.90	416.30	247.65	86.96	95.75	229.18	135.26	282.67	219.99
Opleiding (secundair+)	.16	.37	.45	.50	.22	.42	.51	.50	.21	.41
Stad (dorp = ref.)	.57	.50	.97	.16	.39	.49	.34	.47	.48	.50
Discriminatie kind	.29	.46	.26	.44	.34	.48	.04	.19	.07	.26
Discriminatie werk	.71	.46	.58	.49	.45	.50	.12	.32	.52	.50
Ongenoegen	.54	.22	.41	.23	.60	.24	.33	.15	.38	.22
Bekendheid met ngo's	.07	.25	.16	.36	.07	.26	.13	.34	.07	.25
Contact Roma andere groep	.41	.49	.07	.26	.29	.45	.11	.32	.10	.30

*let op: hier gaat het om een absolute maat; Euro's per maand

Uit de tabel komt naar voren dat voor de onderklasse geldt, dat geassimileerden lager scoren op ervaren discriminatie ten aanzien van kinderen dan geïntegreerden (.16 versus .28) en dat dit ook op gaat voor de middenklasse (.10 versus .22). Dit bevestigt *H2a-Geassimileerden ervaren minder discriminatie ten aanzien van kinderen dan geïntegreerden*. Alleen gemarginaliseerde Roma in de middenklasse ervaren minder ervaren discriminatie ten aanzien van kinderen dan geassimileerden. Wat betreft ervaren discriminatie ten aanzien van de arbeidsmarkt, is er in de onderklasse geen significant verschil tussen geassimileerden en geïntegreerden. In de middenklasse echter, ervaart de groep geassimileerden minder discriminatie (.29 versus .40). Geen enkele strategie, onder- en middenklasse, ervaart minder ervaren discriminatie ten aanzien van de arbeidsmarkt dan assimilatie. *H2b-geassimileerden ervaren minder discriminatie ten aanzien van de arbeidsmarkt dan geïntegreerden*, gaat op voor de middenklasse. Dit zelfde geldt voor het ervaren ongenoegen, in de onderklasse is er geen significant verschil terwijl middenklasse Roma minder ongenoegen ervaren als ze geassimileerd zijn ten opzichte van hun geïntegreerde klassegenoten. Wederom scoort geen enkele acculturatiestrategie lager dan assimilatie. *H2c – geassimileerden ervaren minder ongenoegen dan geïntegreerden*, is correct voor de middenklasse.

Nu blijkt dat, zeker voor de middenklasse, assimilatie samen gaat met het minder ervaren van discriminatie en ongenoegen, is het de vraag in hoeverre deze laatste factoren samenhangen met mobilisatie. Om deze vraag te beantwoorden is gebruik gemaakt van logistische regressie analyses, waarbij het effect van diverse factoren op de twee hier gebruikte dimensies (bekendheid met ngo's en contact met Roma uit andere groepen) van mobilisatie wordt geschat. De analyses bestaan uit verschillende modellen en zijn apart uitgevoerd op de vier acculturatiestrategieën.

geassimileerd (N=1276)

Tabel 3: Logistische regressie analyse op bekendheid met non gouvernementele organisatie gericht op Roma.

(Constance)	-2.299		-3.038		-3.109		-2.494	
Discrepanctie hh uitg.	,000	,001	,000	,001	,000	,001	,000	,001
Middenklasse	,929***	,172	,657***	,180	,683***	,193	-,274	,344
Opleiding			,565**	,174	,568***	,177	,567**	,176
Stad (ref.= dorp)			,893***	,190	,899**	,191	,928***	,192
Discriminatie kind					,158***	,246	,211	,381
Discriminatie werk					-,090	,208	-,278	,324
Ongenoegen					,179	,472	-1,126	,718
Klasse*discrim. kind							-,030	,507
Klasse*discrim. werk							,259	,421
Klasse*ongenoegen							2,383**	,956
-2 LL		1018.836 (3)		980.678 (5)		979.993 (8)		968.578 (11)

***p < 0.001 **p < 0.01 * p < 0.05

geïntegreerd (N=1200)

Tabel 4: Logistische regressie analyse op bekendheid met non gouvernementele organisatie gericht op Roma.

(Constance)	-2.382		-3.130		-2.834		-2.719	
Discrepanctie hh uitg.	,003**	,001	,002**	,001	,002**	,001	,003**	,001
Middenklasse	,542**	,202		,172	,214	,108	,221	-,134
Opleiding			1,160***	,202	1,107***	,207	1,114***	,208
Stad (ref.= dorp)			,644**	,212	,652**	,215	,651**	,216
Discriminatie kind					,077	,239	,275	,300
Discriminatie werk					-,007	,242	-,188	,306
Ongenoegen					-,583	,546	-,756	,712
Klasse*discrim. kind							-,531	,503
Klasse*discrim. werk							,511	,495
Klasse*ongenoegen							,314	1,112
-2 LL		784.918 (3)		737.815 (5)		736.172 (8)		733.441 (11)

***p < 0.001 **p < 0.01 * p < 0.05

gemarginaliseerd (N=696)

Tabel 5: Logistische regressie analyse op bekendheid met non gouvernementele organisatie gericht op Roma.

(Constance)	-2.696		-3.014		-3.066		-3.083	
Discrepanctie hh uitg.	,003	,002	,003	,002	,003	,002	,003	,002
Middenklasse	,578	,311	,376	,324	,447	,342	,462	,669
Opleiding			,812**	,304	,807**	,308	,760*	,314
Stad (ref.= dorp)			,252	,301	,257	,308	,304	,312
Discriminatie kind					,720	,394	,653	,468
Discriminatie werk					-,013	,358	-,537	,467
Ongenoegen					-,220	,867	,416	1,094
Klasse*discrim. kind							,381	,913
Klasse*discrim. werk							1,289	,732
Klasse*ongenoegen							-1,734	1,844
-2 LL		362.535 (3)		354.951 (5)		351.818 (8)		348.449 (11)

***p < 0.001 **p < 0.01 * p < 0.05

gesegregeerd (N=1103)

Tabel 6: Logistische regressie analyse op bekendheid met non gouvernementele organisatie gericht op Roma.

(Constance)	-2.863		-3.213		-2.984		-2.812	
Discrepanctie hh uitg.	,001	,002	,000	,002	,000	,002	,000	,002
Middenklasse	,198	,349	,006	,356	-,077	,365	-1,809	,943
Opleiding			,971**	,280	,889**	,283	,948**	,285
Stad (ref.= dorp)			,189	,268	,322	,276	,365	,279
Discriminatie kind					-,114	,358	-,146	,396
Discriminatie werk					-,575	,343	-,315	,355
Ongenoegen					-,004	,809	-,660	,891
Klasse*discrim. kind							,337	,949
Klasse*discrim. werk							-3,133*	1,387
Klasse*ongenoegen							5,831*	2,383
-2 LL		471.275 (3)		459.956 (5)		455.629 (8)		447.673 (11)

***p < 0.001 **p < 0.01 * p < 0.05

Als gekeken wordt naar de vier analyses op bekendheid met ngo's, komt het volgende beeld naar voren opleiding is heeft alle analyses een positief effect, stad heeft overal positief effecten, wat bij geïntegreerden en gesegreerden significant is. Ongenoegen heeft het verwachte effect bij de middenklasse van geassimileerd en gemarginaliseerd; juist die Roma die het contact met eigen groep kwijt zijn

H3-a ervaren ongenoegen leidt tot meer bekendheid met non-gouvernementele organisaties gericht op Roma gaat slechts ten dele op, maar wel voor de groep die in dit onderzoek centraal staat, geassimileerde Roma uit de middenklasse. Ervaren discriminatie ten aanzien van kinderen heeft alleen in het derde model van de analyse op geassimileerde groep het verwachte positieve effect ($B=.158$) maar dit verdwijnt weer als de interactie effecten meegenomen worden in model 4. *H3- b ervaren discriminatie ten aanzien van kinderen leidt tot meer bekendheid met non-gouvernementele organisaties gericht op Roma* moet dan ook verworpen worden. Ook voor *H3c- ervaren discriminatie ten aanzien van de arbeidsmarkt leidt tot meer bekendheid met non-gouvernementele organisaties gericht op Roma* wordt niet gesteund door de data, er zijn geen significante effecten gevonden behalve een negatief effect op bekendheid voor de gesegreerde middenklasse.

Uit de analyses van contact met Roma uit andere groepen, weergegeven in tabel 7 tot en met 10, komt in voor drie van de vier acculturatiestrategieën een positief effect van relatieve discrepantie in uitgaven van het huishouden naar voren.

geassimileerd (N=1276)

Tabel 7: Logistische regressie analyse op contact met Roma uit andere groepen dan de eigen.

(Constance)	-1.526		-1.567		-2.988		-2.887	
Discrepanctie hh uitg.	,002	,001	,002	,001	,002*	,001	,002**	,001
Middenklasse	-,427*	,163	-,441*	,170	-,065	,186	,344	,344
Opleiding			,006	,164	,160	,170	,171	,171
Stad (ref.= dorp)			,075	,159	,024	,164	,026	,165
Discriminatie kind					,752**	,200	,940***	,246
Discriminatie werk					,195	,191	,036	,246
Ongenoegen					1,705***	,409	2,149***	,504
Klasse*discrim. kind							-,511	,448
Klasse*discrim. werk							,372	,394
Klasse*ongenoegen							-1,256	,890
-2 LL		1096.453 (3)		1096.223 (5)		1044.083 (8)		1039.976 (11)

*** $p < 0.001$ ** $p < 0.01$ * $p < 0.05$

geïntegreerd (N=1200)

Tabel 8: Logistische regressie analyse op contact met Roma uit andere groepen dan de eigen.

(Constance)	-,539		-,531		-1,635		-1,643	
Discrepanctie hh uitg.	,002*	,001	,002**	,001	,002**	,001	,002**	,001
Middenklasse	-,580***	,149	-,540***	,153	-,352*	,161	-,350	,337
Opleiding			-,253	,143	-,017	,150	-,028	,151
Stad (ref.= dorp)			,099	,126	,007	,132	,008	,132
Discriminatie kind					,438**	,144	,266	,167
Discriminatie werk					,476**	,153	,516**	,176
Ongenoegen					1,295***	,338	1,360**	,396
Klasse*discrim. kind							,710*	,338
Klasse*discrim. werk							-,204	,352
Klasse*ongenoegen							-,168	,752
-2 LL		1514.939 (3)		1511.367 (5)		1439.105 (8)		1434.458 (11)

*** $p < 0.001$ ** $p < 0.01$ * $p < 0.05$

gemarginaliseerd (N=696)

Tabel 9: Logistische regressie analyse op contact met Roma uit andere groepen dan de eigen.

(Constance)	-2.245		-2.557		-2.302		-2.142	
Discrepanctie hh uitg.	,005*	,002	,005*	,002	,005*	,002	,005*	,002
Middenklasse	-,1067*	,421	-,1244**	,428	-,1273**	,447	-,2248*	,896
Opleiding			,500	,323	,541	,330	,554	,337
Stad (ref.= dorp)			,431	,296	,444	,305	,426	,308
Discriminatie kind					1,034**	,359	,954*	,387
Discriminatie werk					,332	,362	,644	,398
Ongenoegen					-,1536	,884	-,2254*	,979
Klasse*discrim. kind							,691	1,078
Klasse*discrim. werk							-1,863	1,027
Klasse*ongenoegen							4,317	2,324
-2 LL		359.731 (3)		355.261 (5)		345.885 (8)		340.118 (11)

*** $p < 0.001$ ** $p < 0.01$ * $p < 0.05$

gesegregeerd (N=1103)

Tabel 10: Logistische regressie analyse op contact met Roma uit andere groepen dan de eigen.

(Constance)	-1.384		-1.546		-2.473		-2.666	
Discrepanctie hh uitg.	-,003	,002	-,003*	,002	-,002	,002	-,002	,002
Middenklasse	-,713**	,267	-,711**	,269	-,532	,274	,486	,626
Opleiding			-,116	,201	,035	,206	,015	,208
Stad (ref.= dorp)			,352*	,155	,220	,162	,224	,163
Discriminatie kind					,222	,180	,047	,191
Discriminatie werk					,477*	,189	,590**	,198
Ongenoegen					1,253**	,429	1,563**	,450
Klasse*discrim. kind							1,640**	,597
Klasse*discrim. werk							-1,138	,863
Klasse*ongenoegen							-2,359	1,844
-2 LL		1075.923 (3)		1070.202 (5)		1034.175 (8)		1017.194 (11)

Voor geassimileerden (B=2.149), geïntegreerden (B=1.360) en gesegregeerden (B=1.563) geldt dat ongenoegen significant samengaat met een grotere kans op contact met Roma uit andere groepen. Alleen voor gemarginaliseerden is het verband negatief en significant (B=-2,254). Op de groep gemarginaliseerden na geldt dat *H3d - ervaren ongenoegen leidt tot meer contact met Roma uit andere groepen*. Ervaren discriminatie ten aanzien van kinderen heeft op bij de gehele groep geassimileerden (B=.940) en gemarginaliseerden (B=.954) een positief effect op contact, en bij de middenklasse (via het interactie-effect) van geïntegreerde (B=.976) en gesegregeerde (B=.1687) Roma. *H3e - ervaren discriminatie ten aanzien van kinderen leidt tot meer contact met Roma uit andere groepen* wordt hiermee gesteund door de data. Wat betreft het effect van ervaren discriminatie ten aanzien van de arbeidsmarkt op contact blijkt dit effect voor geïntegreerden (B=.516) en gesegregeerden (B=.590) significant en in de voorspelde richting, bij de andere twee groepen is er wel een positief effect gevonden maar dat is niet significant. *H3f - ervaren discriminatie ten aanzien van de arbeidsmarkt leidt tot meer contact met Roma uit andere groepen* wordt deels ondersteund door de data.

Tabel 11: overzicht hypothesen

	Bekendheid				Contact			
	Ass	Int	Mar	Seg	Ass	Int	Mar	Seg
Discriminatie kind	0	0	0	0	+	+ ^a	+	+ ^a
Discriminatie werk	0	0	0	- ^a	0	+	0	+
Ongenoegen	+ ^a	0	0	+ ^a	+	+	-	+
Discrepancie uitgeven hh	0	+	0	0	+	+	+	0
opleiding	+	+	+	+	0	0	0	0

^aalleen voor de middenklasse

Vanuit de hulpbronnen mobilisatie theorie valt te verwachten dat hulpbronnen samengaan met mobilisatie. Uit tabel 11 blijkt dat in meer dan de helft van de gevallen hulpbronnen inderdaad een significant effect hebben op de dimensies van mobilisatie, en dat die effecten in de verwachte richting lopen. *H6- Het bezitten van meer hulpbronnen (geld, opleiding) gaat samen met een grotere kans op mobilisatie* wordt hiermee gesteund, hoewel opgemerkt dient te worden, dat het voornamelijk opleiding is dat samen gaat met bekendheid met ngo's, en discrepantie van de uitgaven van het huishouden met contact.

Nu van de interveniërende effecten discriminatie en ongenoegen bekend is welke invloed ze hebben op bekendheid en contact, is het de vraag wat het directe effect van assimilatie is op deze dimensies van mobilisatie. Hiervoor zijn twee logistische regressie analyses uitgevoerd op de geassimileerde en geïntegreerde middenklasse, waarin naast de eerder onderzochte factoren ook de dummy ‘geassimileerd’ is toegevoegd. Omdat door de splitsing in landen en het alleen in de analyses meenemen van middenklasse en 2 in plaats van 4 acculturatiestrategieën de groepen per landsanalyse nogal verkleind zijn is hier $p > 0.1$ ook nog als significant meegeteld. Uit tabel 12, waarin gesplitst per land de resultaten van de logistische regressieanalyse op bekendheid met ngo’s gericht op Roma staan weergegeven, blijkt dat in twee van de vijf landen assimilatie een significant effect heeft op contact in de andere richting dan verwacht; Tsjechië ($B=1.044$), Slowakije ($B=.855$). *H5a- assimilatie heeft een negatief effect op bekendheid met non-gouvernementele organisaties gericht op Roma moet dan ook worden verworpen.*

Tabel 12: logistische regressie analyse op bekendheid met non gouvernementele organisaties gericht op Roma, gesplitst per land, alleen middenklasse geassimileerd & geïntegreerd

	Bulgarije (N=94)		Tjechie (N=284)		Roemenie (N=81)		Slowakije (N=243)		Hongarije (N=237)	
(Constance)										
Discrepanctie hh uitg.	-2.790		-3.512		-7.711		-3.449		2.238	
Opleiding	,001	,002	,005*	,002	,003^	,002	-,002	,003	-,001	,002
Stad (ref.= dorp)	2,293**	,708	-,166	,341	3,390**	1,160	,487	,396	,447	,368
Assimilatie (ref. = integratie)	,709	,653	,873	1,094	3,579**	1,255	1,329***	,375	,591	,377
Discriminatie kind	,253	,595	1,044*	,417	-,172	,995	,855*	,393	,149	,473
Discriminatie werk	-1,332	1,137	,190	,405	,857	,899	2,087*	,947	,197	,686
Ongenoegen	,768	,831	,024	,394	2,105^	1,192	,270	,619	,019	,464
	-1,990	2,009	1,271	,919	-,721	2,026	1,170	1,370	-,389	1,233
-2 LL	81.292 (8)		263.702 (8)		43.730 (8)		207.358 (8)		200.517 (8)	

*** $p < 0.001$ ** $p < 0.01$ * $p < 0.05$ ^ $p < 0.1$

Tabel 13 geeft de resultaten weer van een zelfde analyse op contact. Hieruit blijkt dat assimilatie in vier van de vijf landen inderdaad negatief samenhangt met contact en dat in Bulgarije ($B= -.842$) en Roemenië ($B= -1.366$) het effect significant is. *H5b - assimilatie heeft een negatief effect op contact met Roma van andere groepen gaat voor de geassimileerde en geïntegreerde middenklasse van Bulgarije en Roemenië op.*

Tabel 13: logistische regressie analyse op contact met Roma uit andere groep dan de eigen, gesplitst per land, alleen middenklasse geassimileerd & geïntegreerd (N=)

	Bulgarije (N=94)	Tjechie (N=284)	Roemenie (N=81)	Slowakije (N=243)	Hongarije (N=237)
(Constance)	-1.380	-21.208	-.292	-3.086	-2.691
Discrepancie hh uitg.	,000	,002	-,003	,005	,001
Opleiding	,880[^]	,492	-,246	,585	,621
Stad (ref.= dorp)	-,107	,505	18,507	11806,766	,579
Assimilatie (ref. = integratie)	-,842[^]	,486	-,552	,615	-1,366*
Discriminatie kind	,550	,626	,268	,635	1,411*
Discriminatie werk	1,090[^]	,609	-,432	,689	1,474*
Ongenoegen	,420	1,434	1,263	1,576	-1,651
-2 LL	113.927 (8)	107.253 (8)	90.201 (8)	150.070 (8)	220.860 (8)

*** $p < 0.001$ ** $p < 0.01$ * $p < 0.05$ ^ $p < 0.1$

Dan rest de vraag of de gevonden effecten van assimilatie groter zijn in landen waar Roma sterker benadeeld worden. Hiervoor zijn de landen gerangschikt op volgorde van het gemiddelde wat betreft ervaren discriminatie en ongenoegen. Dit is gedaan aan de hand van de landen vergelijkende tabel, de resultaten staan in tabel 14.

Tabel 14: rangschikking landen op ongenoegen en discriminatie

	Discrim. Kind	Discrim. Werk	Ongenoegen	gemiddeld
Roemenië	1	4	1	2
Bulgarije	2	1	2	1
Tjechie	3	2	3	3
Hongarije	4	3	4	4
Slowakije	5	5	5	5

Uit deze tabel komt naar voren dat Roemenië en Bulgarije de hoogste landelijk gemiddelden qua ongenoegen en discriminatie. Dit zijn ook de landen waarin assimilatie een negatief samenhangt met contact met Roma uit andere groepen dan de eigen. Dit is een gedeeltelijke ondersteuning van *H6 In landen waar de discriminatie tegen Roma hoog is, gaat assimilatie in grotere mate de mobilisatie tegen, dan in landen waar de discriminatie laag is.* Gedeeltelijk, voor de andere dimensie moest de verwachting verworpen worden dat assimilatie samengaat met minder bekendheid met ngo's. Desalniettemin blijkt dat in de twee landen met het meeste ervaren ongenoegen en discriminatie, er wat betreft contact een significant effect is gevonden in de verwachte richting.

CONCLUSIE & KRITIEK

GESTRATIFICEERDE GROEP

Voor Roma in de vijf onderzochte Oost-Europese landen lijkt inderdaad op te gaan dat leden van de middenklasse in grotere mate assimileren dan de onderklasse. Deze groei van de groep geassimileerden (van 22% naar 44%) gaat grotendeels ten koste van de groep gesegregeerden (van 33% naar 14%). Dit roept de vraag op waarom dan de geassimileerden met de geïntegreerden te vergelijken. Als we de onder- en middenklasse naast elkaar leggen dat blijkt dat de middenklasse meer contact heeft met de meerderheid en minder vasthoudt aan eigen cultuur. Dit laatste is een keuze, van het eerste is dat nog maar de vraag. Het afwezig zijn van contact met de meerderheid kan goed een afwijzing van de meerderheid zijn in plaats van een keuze van de gesegregeerde Roma. Van de, in de middenklasse ruimer dan in de onderklasse vertegenwoordigde, groep die contact heeft met de meerderheid (geassimileerd & geïntegreerd) kiest een veel groter deel ervoor om een stuk eigen cultuur overboord te gooien (geassimileerd). Samenvattend, de Roma middenklasse heeft meer contact met de meerderheidsgroep en degenen die dat contact hebben kiest de meerderheid ervoor een stuk eigen cultuur te laten vallen. En omdat verwacht is dat juist dit laten vallen van eigen cultuur een remmende werking heeft op mobilisatie, is er voor gekozen de groep geassimileerden hoofdzakelijk te vergelijken met de geïntegreerden. Als contact met de meerderheid voornamelijk afhangt van die meerderheid, zit de *keuze* in het wel of niet vasthouden van de eigen cultuur. In het vergelijken van de middenklasse met de onderklasse verschuift de focus naar de groep die contact heeft met de meerderheid en legitimeert een assimilatie/intergratie vergelijking.

Maar dan de vraag of assimileren een geslaagde strategie is om ongenoegen en discriminatie die met de etniciteit samenhangen, tegen te gaan. Dit blijkt zo te zijn. Geassimileerde Roma uit de middenklasse ervaren minder discriminatie en ongenoegen dan de geïntegreerde Roma uit dezelfde klasse, overigens gaat dit ook op voor de onderklasse. Dit wijst erop dat assimileren inderdaad zoals verwacht een doeltreffende strategie zou kunnen zijn om deze zaken tegen te gaan³. Sterker nog; geen enkele acculturatiestrategie, in de hoge en lage klasse heeft minder dan de geassimileerden te lijden onder discriminatie en

³ Zou *kunnen* zijn, want er kan niet met zekerheid gesteld worden, dat assimilatie vooraf gaat aan het ervaren van discriminatie of ongenoegen. Het is ook mogelijk dat juist die Roma die dit in lage mate ervaren positiever tegenover de meerderheidsgemeenschap staan en daardoor welwillender zijn om te assimileren. Dat gemarginaliseerden echter *ook* weinig discriminatie en ongenoegen ervaren maakt deze laatste optie wat minder plausibel; zij hebben immers helemaal geen contacten met de meerderheidsgemeenschap.

ongenoegen. Dat ook gemarginaliseerden verhoudingsgewijs weinig last hebben van deze zaken, wijst erop dat het deels verwerpen van eigen cultuur hier de oorzaak van is.

Maar leiden deze factoren nu ook tot mobilisatie? Hier is het antwoord wat minder eenduidig; dit verschilt per dimensie van mobilisatie. Over het algemeen blijken ze inderdaad samen te gaan met een grotere kans om contact te hebben met Roma uit een andere groep. Alleen voor de gemarginaliseerden geldt dat ongenoegen juist samengaat met minder contact. Voor bekendheid met non-gouvernementele organisaties gericht op Roma is de relatie met ongenoegen en discriminatie minder duidelijk; het ervaren van discriminatie ten opzichte van kinderen heeft geen effect, ervaren discriminatie op de arbeidsmarkt heeft zelfs een negatief effect op bekendheid voor de gesegregeerde middenklasse. Maar voor de geassimileerde middenklasse geldt hun bekendheid met ngo's deels afhangt van de hoeveelheid ongenoegen die ervaren wordt.

Samenvattend kan gesteld worden dat als we kijken naar de geassimileerde middenklasse, meer ongenoegen het *sterkste* van alle onderzochte factoren samenhangt met meer mobilisatie op beide dimensies. Al met al wordt de centrale verwachting, dat de middenklasse vaker assimileert en dat dit via de intermerdiërende werking van ervaren discriminatie en ongenoegen, samen gaat met een kleinere kans op mobilisatie, gesteund.

Daarnaast was de verwachting dat, los van dit mechanisme, assimilatie zelf ook samenhangt met een lagere kans op mobilisatie. Als je een deel van je cultuur overboord gooit om zo minder last te hebben van discriminatie en ongenoegen dan lijkt het onwaarschijnlijk dat je openlijk inzet voor de Roma zaak. Hiermee riskeer je een associatie met Roma's die je eerder hebt geminimaliseerd. Assimilatie (vergeleken met intergratie) blijkt voor de middenklasse inderdaad samen te gaan met minder contact met Roma uit andere groepen⁴ in Bulgarije en Roemenië. In Tsjechië en Slovenië geldt hetzelfde alleen waren de effecten niet significant. De landen waarin assimilatie daadwerkelijk invloed heeft op bekendheid met ngo's gericht op Roma blijkt de samenhang omgekeerd dan verwacht; assimilatie houdt in Tsjechië en Slowakije een kleinere kans op bekendheid met ngo's in. Het effect op de contact dimensie bleek inderdaad in die landen aanwezig, waar de Roma het meest gebukt gingen onder discriminatie en ongenoegen.

⁴ Hierbij moet opgemerkt dat het effect van assimilatie op contact ook kan liggen aan het feit dat er (thuis) geen Roma meer gesproken wordt, dit werpt mogelijk een barriere op tussen andere Roma. Hiermee is nog niks gezegd over het effect *onder* geassimileerden van ongenoegen en discriminatie op contact. Contact kan wel degelijk als dimensie van mobilisatie gezien worden, en hoewel het dan moge samenhangen met één aspect van de meting van assimilatie, kunnen andere eigenschappen van geassimileerden (de mate van ongenoegen bijvoorbeeld) nog wel de kans op contact beïnvloeden.

Ik denk dat geconcludeerd kan worden dat de centrale idee overeind is gebleven in de testen: de middenklasse assimileert vaker dan de onderklasse en dit gaat (direct en indirect) mobilisatie tegen. Hierbij is het effect van mobilisatie groter in landen waarin veel discriminatie tegen Roma is. De metingen laten echter nog wel eens wat te wensen over. Zo zou in volgend onderzoek de dimensie 'behoud eigen cultuur' beter gemeten kunnen worden los van het spreken van Romani omdat te verwachten is dat dit laatste sterk samenhangt met de mogelijkheid contact te hebben met andere Roma.

LITERATUURLIJST

- Barany, Z., Ethnic mobilization without prerequisites; the East European Gypsies. *World Politics*, 54 (april 2002), pp. 227-307.
- Berry, J.W. Psychological aspects of cultural pluralism; Unity and identity reconsidered. *Topics in Culture Learning*, Aug 1974.
- Bowen D. et al., Deprivation, Mobility and orientation toward protest of the urban poor. *Riots and Rebellion*. Beverly Hills, Sage Publications, 1968, pp. 187-200.
- Cashman L., Roma in the Czech Republic: An excluded Minority. *eSharp*, herfst 2004.
- Gurr T., *Why men rebel*. New Jersey, Princeton University Press, 1970.
- Jenkins C., Resource Mobilization Theory and the study of Social Movements. *Annual*
- Kerbo H., *Movements of 'Crisis' and Movements of 'Affluence': A Critique of Deprivation and Resource Mobilization Theories*. *Journal of Conflict Resolution* 1982 Vol. 26: 645-63.
- McCarthy D. & Zald N., *The American Journal of Sociology*, Vol. 82 (Mei 1977),
- Oberschall A., *Social conflict and social movements*. New Jersey, Prentice-Hall, 1973.
- Quarantelli E. & Hundley J., A test of some propositions about crowd formation and behaviour. *Readings in collective behaviour*. Chicago, Rand McNally, 1970.
- Smelser N., *Theory of collective behaviour*. New York, The Free Press, 1963
- Stallings R., Patterns of Belief in Social Movements: Clarifications from an Analyses of Environmental Groups. *The Sociological Quarterly*, (herfst 1973), pp. 465-480.

Turner R. & Killian L., *Collective Behavior*. New Jersey, Prentice-Hall, 1972.

Tilly C., *From Mobilization to Revolution*. Reading, Addison-Wesley, 1978.

Xanthaki A., Hope Dies Last: an EU Directive on Roma Integration. *European Public Law*,
Volume 11, No. 4, 2005, pp 515-528.